



Şadət CƏFƏROV,

iqtisadiyyat elmləri üzrə fəlsəfə  
doktoru,Azərbaycan və Rusiya Yazıçılar və  
Jurnalistlər Birliklərinin üzvü,  
Beynəlxalq Yazarlar Birliyinin üzvü

Sabir Rüstəmxanlı xalq nə üçün sevir? Nəyə görə hər hansı bir məkanda S.Rüstəmxanlı görün hər bir azərbaycanlı ayaq saxlayır, onunla görüşmək istəyir? Bəlkə də bu tipli sualları hələ xeyli artırmaca da olar. Amma mahiyyət dəyişmiş, çünki müxtəlif şəkildə ifadə olunmuş sualların hamısına yaxın məzmunlu cavablar verilə bilər.

Xalq kimləri daha çox sevir? Bu da bir sualdır. Əgər bu suala cavab verməli olsaq, istər dünyanın ictimai fikir tarixində, istərsə də, Azərbaycanın mənəvi mühitini gözələrimizin önündə canlandırsaq, çoxlarının obrazları bizim üçün canlanar. Zənnimcə, istər dünya xalqlarının, istərsə də, Azərbaycanın ictimai-siyasi fikir tarixində önəmli olan o şəxsləri insanlar sevir ki, onların mənəvi mühtiləri xalqa çox doğmadır. Fikir və düşüncələri, çıxışları bilavasitə dünyada, eləcə də Azərbaycanda insanların haqq işini müdafiə edir. Belələri xalq öz varlığının səsi kimi qəbul edir.

Ümumiyyətlə, insanın təbiətində belə bir xüsusiyyət var. Onun haqlı tələbini, istəyini, bəşəri dəyərlərə zidd olmayan arzularını kim ifadə edə bilirsə, onu özünə yaxın və doğma hesab edir. S.Rüstəmxanlı da ictimai-siyasi arenaya çıxan gündən xalqın bağrından qopmuş bir ziyalı olduğunu, xalqla birgə nəfəs aldığını, xalqla birgə yaşam qurduğunu bütün çıxışlarında bəyan edir. O sanki rentgen nəzərləri ilə insanların mənəvi mühtilərini oxuyur, onların nə istədiklərini, nəyi arzularadığını yaxşı anlayır. Elə anlaşıqlarını da söz çevirə bildiyi üçün insanlar onu çox sevirlər.

Hələ onu da qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanda siyasi tufanların başladığı dövrdə xalqın qarşısına tərdədd etmədən çıxan ziyalılardan biri də S.Rüstəmxanlı idi, çünki o 10 illiklərlə boyu xalqın içərisinə yığılmış, varlığında gərginlik yaradan enerjinin qaynağını bildirdi. Doğrudur, hələ bu hadisələrə qədər S.Rüstəmxanlı həm ədəbi-elmi yaradıcılığında, həm də poetik yaradıcılığında cəmiyyətin dəyərlərini tərənnüm edir. İnsanı haqların qorunması naminə bütün mənəvi potensialını sərf edir. O, bütün varlığı ilə sözünün enerji qaynağı kimi xalqın istək və arzularını götürür. Elə ona görə də S.Rüstəmxanlı mitinqlərdə dövründə, meydana hərəkəti zamanı xalqın qarşısına çıxan kimi insanlar onu gurultulu alqışlarla qarşıladılar, ona öz sevgilərini bu alqışlarla bildirməyə çalışdılar. Başqa sözlə, bu alqışlar xalqın S.Rüstəmxanlıya inamının mahiyyətini ifadə edirdi.

O şair kimi poetik nəfəsinə güc və enerji xalqdan alırdı. Şeirləri xalqın ruhuna bağlılığı, xalqın dəyərlərini

# XALQA SEVGİNİN ÜNVANI - YANAR ÜRƏK

## Sabir Rüstəmxanlıın Beynəlxalq arenadakı çıxışlarına dair düşüncələrim

müqəddəs bilməsi məzmunu ilə yüklənmişdi.

Əlbəttə, görkəmli ictimai-siyasi xadim kimi S.Rüstəmxanlı yaxşı başa düşürdü ki, təkə poeziya ilə, ədəbiyyatla öz mübarizəsini məhdudlaşdırma bilməz. Ona görə də, təsis etdiyi "Azərbaycan" qəzetində elə poeziyası qədər odlulovlu publisistik yazıları qələmə almağa başladı. Çünki publisistika ilə o, xalqla birbaşa danışa bilir. Xalqa özünün fikir və düşüncələrini asanlıqla anladır. Həyat isə artıq adı axarından çıxmışdı. Azərbaycan bütövlükdə mübarizə meydanına çevrilmişdi. Bir tərəfdə erməni vandallarının Qarabağı qəsb etmək niyyətləri millətlərarası münasibətləri gərgin bir mövqeyə çıxarmışdı. Digər tərəfdən postsovet məkanındakı xalqlar azadlığa can atır, yeni həyat istəyində olduqlarını bildirməkdən çəkinmirdilər. Azərbaycan da artıq Sovet zəncirilərini qırmaqda qərarli idi. Doğrudur, hadisələr get-gedə elə bir şəkildə kəskinləşdi ki, Azərbaycan torpaqlarının 23 faizindən çoxu erməni vandallarının işğal altına düşdü. Belə bir kəskin, təzadlı, ağırlı dövrdə Azərbaycan dövlətçiliyi də inanılmaz dərəcədə zəiflədi. Mərkəzdənqayma meyilləri gücləndi.

Elə qüvvələr meydana çıxdı ki, onlar Azərbaycanı parçalamaq, Azərbaycanı unitar dövlət yolumdan döndərmək istəyində olduqlarını açıq-aşkar bildirdirdilər. Ölkədə inamsızlıq, gələcəyin dumanlı bir mənzərəsi yaranmışdı. Belə bir vaxtda ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı tufanlara düşmüş gəmini sualtı qayalıqlardan keçirən təcrübəli kapitan missiyasının əsl mahiyyətini ifadə etdi.

Ulu Öndər mərkəzdənqayma meyillərini qarşısını aldı. Zəifləmiş, çökmüş hərbi imkanları səfərbər etmək üçün atəşkəslə vaxt qazanmağa çalışdı. Bu cür kəskin dövrlərdə S.Rüstəmxanlı bütün varlığı ilə dövlətçilik mövqeyi tutdu. O, bütün tədbirlərdə, yığıncaqlarda dövlətçiliyin möhkəmlənməsi naminə görülən işlərin hamısına tərəfdar çıxır, mənəvi dayaq olmağa çalışırdı. Əlbəttə, onun çoxcəhətli missiyası təkə ölkə daxilili ilə məhdudlaşmırdı.

O, ayrı-ayrı beynəlxalq təşkilatlarda, konfranslarda, simpoziumlarda Azərbaycan xalqının haqq işini dünya xalqlarının diqqətinə çatdırmağa çalışır, bu yolda ardıcıl mübarizə aparırdı. Onun Suriya İslam Konfransı Təşkilatı ölkələri Mətbuat və İnformasiya nazirlərinin yığıncağında çıxışından (1994) bir fraqment diqqətə dəyər: "Biz birlik ki, heç bir xalqın taleyini kağızla, qənimə ilə həll etmək olmaz! Belə yığıncaqlar çox olub, çoxlu kağız üstündə qalan qərarlar qəbul edilib. Lakin hər xalq öz taleyini özü həll edir! Bizə qərribə gələn budur ki, İslam dövlətlərinin nazirlərinin toplaşdığı bir məclis beynəlxalq miqyasda rəsmən etiraz olunan reallığa - yəni Azərbaycan torpağını Ermənistan tərəfindən işğal olunması faktına laqeydlik göstərilir". S.Rüstəmxanlı bu sözləri deyəndə hələ 1994-cü il idi. O, konkret və aydın şəkildə İslam ölkələrinin Azərbaycanın haqq işinə laqeyd münasibətini konfrans iştirakçılarının gözlərini içində deməyə çəkinmirdi.

Həyat göstərir ki, kim ədalətdirsə, o da homişə öz nərəmində güclü və dönməz olur. Hətta o dövrdə belə söhbətlər gəzirdi ki, Azərbaycanın görkəmli ictimai-siyasi xadimlərini, yəni beynəlxalq arenalarda Azərbaycanın

haqq işini açıq-aşkar bəyan edənləri erməni terroru cəzalandıracaq. Ancaq S.Rüstəmxanlı belə təhdidlərdən çəkinmədi. Səbəbi buru ki, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi nu ictimai-siyasi xdim öz gücünü xalqından alırdı. O yaxşı bilirdi ki, bütün çıxışlarında, fikir və mülahizələrində Azərbaycan xalqının 9istək və arzularını ifadə edir. Əgər xalqı bütövlükdə bir obrazın təmsalində təşəvvür etsək, onda demək olar ki, S.Rüstəmxanlı beynəlxalq konfrans və simpoziumlarda xalqın özünü təmsil edirdi.

1998-ci ildə Nömbiyada Dünya Parlamentlərarası Şurasında S.Rüstəmxanlı möhtəşəm bir çıxışı iştirakçılarının hamısını təsirliyəndirdi. Çünki S.Rüstəmxanlı Azərbaycanda baş verən hadisələri, erməni işğalının fəsadlarını, bu zaman xalqın düçar olduğu qeyri-insani hadisələri açıq deməkdən çəkinmirdi. O, dünya parlamentlər şurasının özünü də təndiq etməkdən çəkinmədi. Birmənalı şəkildə bildirdi ki, əgər belə bir nüfuzlu qurum hər hansı xalqın haqq işinə diqqət yetirmirsə, onda bu qurum hansı nüfuzundan danışmaq olar?!

Dağla Qarabağ hadisələrinin dəhşətli mənzərəsi bütövlükdə bəşəri dəyərlərin tapdanmasına təzkib olunmaq faktıdır. Ermənistanın işğalçı mövqeyini o vaxtki ATƏT demək olar ki, seyrçi nəzərlərlə müşayiət edir. Heç bir təsir göstərmək gücündə deyil. Yaxşı olar ki, elə S.Rüstəmxanlıın özünü çıxışına istinad edək: "Dövlətlər arasındakı münaqişələrin həllində, müharibə ocaqlarının söndürülməsində beynəlxalq təşkilatların güclü təsir vasitələrinə malik olmaları onları nüfuzdan salır. Məsələn, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsini işğalına qarşı BMT-nin 4 qətnaməsi var. Müxtəlif tipli beynəlxalq görüşlərdə bu məsələ müzakirə edilib, xüsusi bəyannatlar qəbul edilib. Azərbaycan torpaqlarının 20 faizinin Ermənistan ordularının əlində olduğunu bütün dünya bilir. Lakin nə olsun? Bu sorunun həlli üçün yaraalmış ATƏT-in Minsk qrupu sanki turist təşkilatdır - tez-tez dünyanın müxtəlif gözəl gışələrində toplanır, iclaslar keçirir. Amma bu iclaslar birca nəfəri də öz evinə, yurduna qaytara bilmirsə nə mənası? Minsk qrupunun həmsədrlərindən olan Rusiya bir əli ilə guya Ermənistanla Azərbaycan barışdırmağa çalışır, o biri əli ilə Ermənistanla bir milyard dollarlıq bütün regionu dağıtmağa bas edən silah verir. Belə olan halda hansı siyasi, diplomatik, beynəlxalq əlaqədən danışmaq olar və bu yolla dünyanın böyük dövlətləri hansı problemi həll edə bilərlər? Ermənistan parlamentinin 1988-ci il 15 iyun qərarı ilə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ vilayətini Ermənistanla birləşdirmək haqqında qərar çıxarmış, bundan sonra Ermənistan silahlı qüvvələri xarici havadarlarının köməyi ilə bu vilayəti və onun ətrafında daha 7 Azərbaycan rayonunu işğal etmişlər. Dinc əhaliyə divan tutulmuş, minlərlə uşaq, qadın, qoca əsir aparılmış, yüz minlərlə adam öz yurdundan didərgin düşmüşdür. Bundan əvvəl də Ermənistan 250 minə yaxın azərbaycanlı qovulmuşdu. Beləliklə, bu gün Azərbaycanda qaçqınların ümumi sayı bir milyon nəfərdən artıqdır. Yəni əhalinin hər yeddi nəfərdən biri qaçındır". Zənnimcə, S.Rüstəmxanlıın bu cəsarətli, açıq-aydın düşüncələrini o dövr üçün əsl ziyalı fədakarlığı, xalqı uğrunda bütün qanı ilə, canı ilə savaşa qalxan bir əsgərin mövqeyinə bərabər tutmaq olar. S.Rüstəmxanlı dğru deyirdi ki, Avropanın da

yaxındna iştirak etdiyi o vaxtki qurum Ermənistanla Azərbaycanı mövcud vəziyyətdə barışdırmaq mövqeyi tutmuşdu, halbuki Azərbaycan torpaqlarını ermənilər işğal etmişdilər. Dağlıq Qarabağla həmsərhəd olan DQ rayonları işğala məruz qalmış, nəinki bu yerləri insanlar yerindən-yurdundan didərgin olmuş, hələ üstəlik, erməni işğalçıları mövcud laqeydlik mənzərəsindən istifadə ilə Azərbaycanın paytaxtını belə hədələyirdilər. DQ ərazisində yaşayan Azərbaycanlıların özləri də soyqırımına məruz qalmışdı. Ağdaban, Qaradağlı faciələri, Meşəli qətləmi... hələ çoxlu sadəlanası belə faktları demək olar ki, dünyanın elə bir siyasi qurumu yox idi ki, bunlardan xəbərdar olmasın. Belə bir vəziyyətdə nəinki Ermənistanın qovulan yüz minlərlə insanı yerinə-yurduna qaytarmaqdan söhbət gedə bilərdi, hələ üstəlik Azərbaycanın özündəki əhalinin də haqqı tapdanmaqda idi. Dəhşət orasında idi ki, dünya xalqları bir milyondan çox qaçqını olan Azərbaycana siyasi dəstək verməməsi bir tərəfə, heç maddi yardım da göstərmirdi.

S.Rüstəmxanlı çəkinmədən Azərbaycanı müstəqil, amma işğala məruz qalmış bir ölkə kimi təqdim edir. Azərbaycanın qarşılaşdığı problemləri ABŞ-nin, Çinin, Fransanın, İngiltərənin qarşılaşa biləcəyi problemlərlə müqayisə edir. Bununla da, sarsılmaz məntiqi ilə böyük gücləri haqqa çağırırdı. S.Rüstəmxanlı nitqini ən dəqiq faktlar əsasında bütün kəskinliyi ilə, həqiqət ruhuna kökləmişdi. O deyirdi: "Müstəqil Azərbaycan dövlətini necə qatı bir irticayla və ağır faciəylə üzəldiyini təşəvvürə gətirmək üçün müqayisə aparmaq olar. ABŞ üçün 30 milyon, Fransa, İngiltərə, İspaniya kimi ölkələrin hər biri üçün 8-10 milyon, Çin üçün 200 milyon qaçqın nə demək olardsa, Azərbaycan üçün də bir milyon qaçqın o deməkdir. Cənablar və xanımlar! Azərbaycan öz ərazisindən Sovet qoşunlarını çıxaran ilk respublika-dır və bundan sonra da ərazisində heç bir kənar silahlı qüvvə buraxmaq niyyətində deyildir. Gənc respublikanın öz ordusu da kifayət qədər formalaşmışdır. Lakin Ermənistan ərazisində Rusiyanın hərbi birləşmələri, ən müasir silahlarla təchiz edilmiş orduları var. Rus ordusu olsa da, hərbi həyatın bir hissəsi yerli əhalidir, Rusiya silahı onların əlindədir və istədikləri vaxt onu Azərbaycana qarşı çevirə bilər". S.Rüstəmxanlı bu çıxışında elə dəqiq siyasi manevr edir ki, Amerikanın, Avropanın diplomatları ona etiraz edə bilmirlər. Çünki haqiqətlər həmişə sərrastlığı və dəqiqliyi ilə qarşı tərəfi tərki-silah edə bilir.

Görkəmli ictimai-siyasi xadim ermənilərin işğalçı mövqeyinə biganə, laqeyd münasibətini gələcəkdə dünya üçün də nə dərəcədə təhlükəli bir reaksiyaya səbəb olacağını da göstərirdi. O bir çoxlarının nəzərində sadəcə münaciş kimi, kiçik hadisə kimi görünən Azərbaycan-Ermənistan qarşudumasını bütün anatomiyası ilə dünyanın gözləri qarşısında açıq-aşkar göstərə bildirdi. S.Rüstəmxanlı yaxşı bilirdi ki, onun bu kəskin və ədalətli çıxışına görə nələr gözləyə bilər? Hətta o, mövcud müharibə ocağının qarşılınmaz bir vəziyyətə çatdırılmasında Rusiyanın da nə dərəcədə günahkar olduğunu deməkdən çəkinmirdi.

(Davamı 11-ci səhifədə)

## (Əvvəlki 10-cu səhifədə)

O, çox əhatəli şəkildə Azərbaycanın imkanlarını da diqqətə çatdırır. Burada Azərbaycanın servetlərinin dünya üçün nə dərəcədə gərəkliliyi, xüsusilə tarixi ipek yolunun bərpasından sonra dünya iqtisadiyyatına Azərbaycanın təsirini göstərməsi ilə bir çox siyasi dairələrdə həqiqətə inam təlqin etdi.

S.Rüstəm-xanlı anladır ki, Azərbaycanın tarixi torpaqlarının bərpası, işğaldan azad olunması, Güney Qafqazdakı digər respublikalar üçün də geniş inkişaf imkanları açacaq. O, fikir və düşüncələrini dünya parlamentlər şurasına dəqiq və aydın məntiqi ilə bəyan edir: "Azərbaycan-Ermənistan münaqişəsi xırd və bölgə problemi deyil. Bu məsələ Qafqazın gələcək taleyi, Bakı neftinin nəqli, İpək yolunun bərpası, Qərbi ilə Şərqi əlaqələrinin möhkəmlənməsi, gənc müstəqil dövlətlərin Avropa ilə inteqrasiyası baxımından son dərəcə böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu ocağın tezliklə söndürülməsi Güney Qafqaz dövlətlərinin müstəqilliyinin, dövlətçiliyinin təminatıdır, dünyanın mühüm bir regionunun tam demokratik proseslərə qoşulmasına şərait yaradır. İki qonşu dövlətin sürətli iqtisadi inkişafına yol açar. Demokratiya bütün millətlərin təbii haqqıdır. Demokratiya düşüncədən, milli ruhdan daha artıq şəraitə bağlıdır. Bir milyondan artıq qaçqın demokratiya dərsi demək və müstəqilliyin fəzilətlərindən bəhs etmək mənasız və güllünə işdir. Buna görə də Azərbaycanla Ermənistan münaqişəsinin uzanması SSRİ-dən qopub müstəqillik yoluna düşmüş bütün dövlətlərin taleyini sual altına alır, dünyada gedən demokratik hərəkata güclü zərbə vurur. Dünya Parlament Şurasına söz meydanı ilə yanaşı bu ciddi sorunların həlli üçün əməli fəaliyyət meydanı da arzular və diqqətinizə görə təşəkkür edirəm". S.Rüstəm-xanlı bütün nitqlərində və çıxışlarında elə bu çıxışında olduğu kimi heç bir emosiyaya yol vermir, hissə qapılmaz. Mövcud mənzərəni dəqiq faktlar, baş vemiş

tümüzə gələn şərh qüvvələrdən qoruya bilmək. Bu gün dünyada müsəlmanlara qarşı aparılan açıq savaş bərədə çox danışıldı. Bundan əlavə bir gizli savaş da var: Madaniyyətlərin, dinlərin, sivilizasiyaların dialoqu adında... Kürəsəlləşmə qaçılmazdır - ancaq bu, bir tərəfin diqqətində qaldırılmalı deyildir və niyyət əyirdirsə yolverilməzdir. İnteqrasiya, açıq bazar, vətəndaş cəmiyyəti, insan haqları - bunlar gözəl sözlərdir. Təəssüf ki, böyük güclər - bu sözlərə işğalçılığın yeni forması kimi baxırlar. Bu qədər böyük tarixi, mədəniyyəti, enerji qaynaqları və insan potensialı olan İslam dünyasının bu vəziyyətdən çıxmasının tək yolu ədalətdir! Qanundur! Heç kimin təsirini gözləmədən öz ölkələrimizdə insana saygını, ədaləti, qanunların aliliyini, demokratiyanı özümüz bərkərar edəcəyik! Bir olaq deməklə birləşə bilmirik, amma bu parlament İslam dünyasının iqtisadiyyatı, dövlət münasibətləri ilə bağlı elə sənədlər qəbul edə və ya tövsiyələr verə bilər ki, addım-addım Avropa birləşməsinə bənzər bir birləşməyə çevrilək". S.Rüstəm-xanlı bədii tənqidi sahib olduğu üçün öz çıxışında dinləyicilərin diqqətini səfərbər etmək naminə bir növ təbii obrazlarına müraciət etməklə məntiqini daha da gücləndirir. Onun çıxışında Nil, Viktoriya şəlaləsi, Şərqi, uzaq Afrikanın təbiəti qısa, dəqiq cümlələrlə sanki canlanır. O, bir anlığa insanları təbii təbiət qoynuna çəkməklə ruqlarını təzələmək istəyir, varlıqlarına mənəvi saflıq təlqin edir. Bununla da o, dinləyicilərinin diqqətini səfərbərliyə alır.

S.Rüstəm-xanlı dəqiq və aydın şəkildə dünyanın qərəzli mövqeyini, xüsusilə saxta islamofobiya münasibətini ifşa edir. Bununla da İslam ölkələrinin diqqətinə çatdırır ki, əgər Azərbaycanın haqq işi İslam ölkələri tərəfindən müdafiə olunmasa, onların da gələcəyini böyük fəlakətlər gözləyə bilər. Həqiqətən, bu uzaqgörən düşüncələrlə çıxış ictimai-siyasi xadim öncəgörmələri təsdiqləni tapdı. İndi Şərqi başdan-baş qan içindədir. İraqda, Livanda, Suriyada. Əfqanıstanda, eləcə də lap təzəlikcə Qəzza zolağında baş verən hadisələr uzun illər boyu İslam ölkələrinin hə-

dən ayırmağa çalışır. Yalnız bu yolla həmin öküzlərə qalib gələ biləcəyini başa düşür. Bir-birindən ayrı düşən öküzlər gücsüzləşir. Aslan da həmin öküzlərin hər ikisini ayrılıqda parçalayıb məhv edir. S.Rüstəm-xanlının çıxışında Fələstini də diqqətə çəkir.

Bu yerdə oxucunun nə düşündüyünü öz ixtiyarına buraxmaq yerinə düşərdi. Qəzza zolağındakı hadisələrin baş verməməsi üçü vaxtında problemi birlikdə çözmək, həqiqəti birlikdə müdafiə etmək vacib idi. İndiki od içində yanan ərəzlərin taleyini hələ S.Rüstəm-xanlı 14 il bundan əvvəl bütün çıpaqlığı ilə dilə gətirə bilmişdi: "Biz bu gün Fələstin xalqına qarşı aparılan qəddar məhvəmə siyasətini qətiyyətlə pisləyirik. Mən şairəm və hələ 30 il öncə böyük Fələstin şairi Mahmud Dəriş haqqında "Vətənin ürəyində gəzdirən şair" deyərək ona bir poema həsr etmişdim. İraqın, Əfqanıstanın, Yəmənin, Kiprisin, Batı Trakiyanın, Kəşmirin, Pakistanın, Türkiyənin, İranın ağırları bizim ağırimızdır. Ancaq xahiş edirəm, Azərbaycanın və Dağlıq Qarabağın dərdinə də siz öz dərdiniz kimi baxsınız. Qoy bu fəlakət ancaq Azərbaycanın ağından eşidilməsin. Biz öz torpaqlarımızı azad edəcək, ağı olduğumuzu bütün dünyaya sübut edəcəyik. Lakin sizin yardımınız olsa bu iş sürətlənər. Bir-birimizin dostuna-dost, düşməninə-düşməni kimi baxaq! İslam dünyasının böyük gələcəyi naminə hamınıza uğurlar arzulaıyırəm". S.Rüstəm-xanlı bəşəri bir insan kimi əslində insanlığın problemlərini xatırladı. Adını çəkdiyi ölkələrin durumlarına diqqət yönəldir. Bununla da, həm İslam ölkələrini gözləyən gələcək fəlakətdən dünyanı xəbərdar edir, həm də dünyanın nizamını pozan hiyləgərlərin eybəcər mədəvi simalarını açıq. S.Rüstəm-xanlıya görə Şərqi xalqlarının hamısını birləşdirən çoxlu dəyərlər var. Bu dəyərlərdən ən ümumi İslamdır. Sağlam İslamın mədəvi qüdrəti böyük birləşdiricilik gücünə malikdir. S.Rüstəm-xanlı məhz bu gücdən istifadə etməyə çağırır.

Bir anlığa düşünək ki, əgər vaxtında birlik olsaydı, Əfqanıstan hansı durumda olardı? Dünyanın ən

# XALQA SEVGİNİN ÜNVANI - YANAR ÜRƏK

## Sabir Rüstəm-xanlıın Beynəlxalq arenadakı çıxışlarına dair düşüncələrim

hadisələr fonunda şərh etməyə çalışır. Bununla da göstərir ki, bütün insanlığın borcu dünyanın harasında olmasından asılı olmayaraq cəmiyyətə qarşı qəddar münasibətin qarşısını almaqdır. O, bildirdi ki, demokratiya hər kəsin haqqı olmaqla cəmiyyətin inkişafı üçün mühüm amil kimi başa düşülməlidir. Ancaq daha bu o demək deyil ki, Azərbaycan xalqının yüz minlərlə insanı yerindən, yurdundan didərgin olsun, şəhərləri, kəndləri dağıdılınsın və dünyanın siyasi mərkəzləri də bu qaçqınlıq, köçkünlük dərdlərinə mübtəla olmuş insanlara demokratiya dərsi keçsinlər.

Məlum məsələdir ki, Azərbaycanın haqq işi müdafiə olunmasa, onda böyük sovetlər məkanının hərbi sənaye kompleksini asanlıqla müstəqillik və əzadlıq yolu seçmiş ölkələri təzədən öz cənginə ala bilər. Demək, çıxış yolu yeganə olaraq, öz haqqı uğrunda mübarizə aparılana dayaq olmaqdır. S.Rüstəm-xanlı məhz bu haqqı deyirdi.

S.Rüstəm-xanlıın dünyanın siyasi qurumlarının təşkil etdiyi konfrans və simpoziumlardakı çıxışları, dəqiq, aydın, prinsipial mövqeyi bu gün də birmənalı şəkildə onun mübarizələrində əsasdır. 2010-cu ildə S.Rüstəm-xanlı Uqandada İslam Konfransı Təşkilatı ölkələrinin Parlament İttifaqındakı çıxışında da məhz Azərbaycan həqiqətlərinə sadiq qaldığını bəyan edir, həm də bu vaxt o, deputat olduğu üçün Milli Məclis adından tədriş iştirak edənləri insani hiss və duyğu ilə salamlayır, bir növ onları Azərbaycan həqiqətlərini dinləmək üçün hazırlayır: "Azərbaycan Milli Məclisi adından hamını dünyanın cənnət guşələrində olan Uqandada ürəkdən salamlayır və ev sahiblərinə təşəkkürümü bildirirəm! İki gün öncə bizi Nil çayının mənsəbinə (başlanğıcına) aparmışdılar. Viktoriyadan Nilə ayrılan su yalnız üç ay sonra Ağ dənizə çatır. Böyük yollar və böyük ideyalar da belədir. Öz hədəflərinə çatmaq üçün səbirlə əngəlləri aşib keçməlisən. İslam birliyi də öz hədəflərinə çatmaq üçün uzun və çətin bir yol keçəcəkdir. Qarşıya nizamnamə ilə ölkələrin bu parlament ittifaqında tutmaq istədikləri vəziyyətlə, dövlətlərimizdən birinin bayrağını unudmasıyla, hər hansı komissiyanın səlahiyyətlərinin bitib-bitməməsi ilə bağlı çox sorunlar çıxa bilər. Biz bunları səbirlə və bir-birimizə dəyərk adlanmalıyıq. Məqsəd birdir: İslamın və millətlərimizin şərafətini üs-

siyyətə təminatıdır, dünyanın mühüm bir regionunun tam demokratik proseslərə qoşulmasına şərait yaradır. İki qonşu dövlətin sürətli iqtisadi inkişafına yol açar. Demokratiya bütün millətlərin təbii haqqıdır. Demokratiya düşüncədən, milli ruhdan daha artıq şəraitə bağlıdır. Bir milyondan artıq qaçqın demokratiya dərsi demək və müstəqilliyin fəzilətlərindən bəhs etmək mənasız və güllünə işdir. Buna görə də Azərbaycanla Ermənistan münaqişəsinin uzanması SSRİ-dən qopub müstəqillik yoluna düşmüş bütün dövlətlərin taleyini sual altına alır, dünyada gedən demokratik hərəkata güclü zərbə vurur. Dünya Parlament Şurasına söz meydanı ilə yanaşı bu ciddi sorunların həlli üçün əməli fəaliyyət meydanı da arzular və diqqətinizə görə təşəkkür edirəm". S.Rüstəm-xanlı bütün nitqlərində və çıxışlarında elə bu çıxışında olduğu kimi heç bir emosiyaya yol vermir, hissə qapılmaz. Mövcud mənzərəni dəqiq faktlar, baş vemiş

qıqət naminə birliyinin olmaması ucubətindən baş verməkdədir. S.Rüstəm-xanlı beynəlxalq qurumun üzvlərinə çatdırır ki, nə qədər gec deyil, İslam ölkələri də Avropa Birliyinə bənzər bir qurum yaratmalıdırlar. O, hər kəsə öz səmimiyyəti ilə bu vacib şərti çatdırmağı özünə borc bilirdi.

S.Rüstəm-xanlı konfrans iştirakçılarına səmimiyyətə müraciət edir, onları gələcəyinin fəlakətli hadisələrindən yan keçmək üçün doğruya, düzə, tərəfdar olmağa çağırır. Şübhəsi, bu yöndə Ermənistanın işğalçılıq siyasətindən əl çəkməməsini, Azərbaycan torpaqlarından rədd olub getməmələrini də bir fakt kimi göstərir. Bununla da həm Şərqi problemlərini, həm də Azərbaycanın qarşılaşdığı haqsızlıqları bir müstəviyə gətirə bilir və konfrans iştirakçılarına səmimiyyətə müraciətinə davam edir: "Xanımlar və bəylər! İslam Konfransı Təşkilatı Azərbaycan dərdlərinə həmişə həssaslıqla yanaşır. Siz bilirsiniz ki, 20 ildən artıqdır ki, Azərbaycan respublikası arazisinin 20 faizi, yəni Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında 7 rayon Ermənistan tərəfindən işğal edilmiş, işğal olunmuş yerlərdən bir milyondan artıq dinc əhali, qadın, uşaq, yaşlı adamlar qovulub. 1 milyon qaçqın müvəqqəti sığınacaqlarda yaşayır. Dağlıq Qarabağın neçə-neçə yaşayış məntəqəsində əhaliyə yalnız türk və müsəlman olduqlarına görə soyqırım yapılib. Bu işğal faktı BMT-nin 4 qətnaməsində pislənilib. İslam Konfransı Təşkilatı Ermənistanın işğalçılığına etirazını bildirib. Lakin Rusiyadan hərbi yardım alan və xristian ölkələri tərəfindən dəstəklənən Ermənistan işğalçılığın davam etdirir. Bir milyon insanın yurdsuz-yuvacsız qalması çox böyük fəlakətdir. Bu insanlar müsəlmandır, sizin qardaşlarıdır. Təəssüf ki, müsəlman ölkələrinin çoxu bu faktı bilib-bilə Ermənistanı hər cür yardım göstərirlər". Onun dilindən dəhşətli faktlar çözülər. İşğalçı olan Ermənistan. Amma ABŞ, Fransa, digər Avropa ölkələri Ermənistanı yardım göstərir. Ən dəhşətli də odur ki, İslam ölkələrinin aparıcı qüvvələri də Ermənistanı təsir göstərməyə çalışırlar. Belə vəziyyətdə moşur təmsil yada düşür: aslan və iki öküz təmsili. İki öküz birlikdə aslanı öz hündürlərinə buraxmırlar. Aslan başa düşür ki, iki öküzə bir yerdə hücum edə bilməz. Hətta hücum edərsə, özü ölümlə qarşılaşar. Onda aslan hiylə işlədir, öküzləri bir-birin-

bəxtəvər ölkələrindən biri kimi tanınan Liviya öz xoşbəxtliyini qoruya bilməzdimi? Suriyanın on milyon qaçqını bu gün Türkiyə sahib çıxır. Yeri gəlmişkən, burada bir həqiqət də xatırlatmaq yaxşı olardı. S.Rüstəm-xanlı türk ruhunu həmişə uca tutan ziyalıdır. O, türk xalqlarının ümumi dəyərlərini də həmişə yüksək qiymətləndirir. Buna görə də yeri gələndə türk dünyasının problemlərini də diqqətdən qaçmır. Onun sadaladığı ölkələrin, xalqların sırasında problemi olan türk ərəzlərinin də adları unudulmur.

S.Rüstəm-xanlı bütün gücü ilə dünya azərbaycanlılarını birləşdirmək mövqeyində duran ziyalıdır. Onun dünya azərbaycanlılarını həqiqətə naminə bir ortama gətirmək üçün ayrı-ayrı vaxtlardakı təşkilatı tədbirləri xüsusilə diqqətə layiqdir. O, dünya azərbaycanlılarının birliyini Azərbaycan xalqı üçün əlli milyonluq gücün birliyi kimi başa düşür. O, 2015-ci ildə Dünya azərbaycanlıları konqresinin XIII qurultayındakı maruzəsində dünyaya səpələnmiş 50 milyondan yuxarı azərbaycanlıın taleyüklü məsələlərini də dilə gətirdi: "Biz İstanbulu seçdik ki, sözdə "erməni soyqırımı" şousu ərəfsində Türkiyənin yanında olaq! Zətan biz hər zaman bərabərlik, lakin indiki bu birliyə daha çox ehtiyac var! Çünki bir millətlik! Eyni taleni yaşayırıq! Çirkab türkə atılırsa onun bir hissəsi bizə yapışır. Çünki Xocalı soyqırımının nədəni orda yaşayanların türk olması idi. Bu gün dünyanın Ermənistanın işğalçılığına göz yummasının, Ona "Azərbaycanı türk et!" deyilməməsinin, məsələnin həlli adına münaqişənin iyirmi beş ildən bəri dondurulmasının, Azərbaycanın öz torpaqlarını azad etməsinin qarşısını alınmasının səbəbi də bizim türk olduğumuzdur. Onun üçün bizim bərabər olmadığımız başqa çarəmiz yox! İş o yerə çatmışdır ki, Avropanın vicdan hakimi olmalı olan Roma Papası da vicdansızca siyasətə qarışır. "Soyqırımdan" danışır. Amma çağımızda baş vermiş Xocalı soyqırımını görmədən gəlir. Ermənistan mənim torpaqlarımı türk etməmiş, "barışın" deyir. "İşğal bitmədən hansı barışdan söz ola bilər?" sorusunu yansıtmadan...

(Davam 14-cü səhifədə)



## XALQA SEVGİNİN ÜNVANI - YANAR ÜRƏK

*Sabir Rüstəmxanlının Beynəlxalq arenadakı çıxışlarına dair düşüncələrim*

(Əvvəli 11-ci səhifədə)

Zatən yenidən Papa kürsüsünə oturmuş Argentina keşişindən başqa şey bəkləməz. Papanın vətəni olan Argentina Anadoludan sağ-salamat köçüb getmiş ermənilərin və onların nəsilələrinin at oynatdığı və erməni parasının her kəsi yalana alıstırdığı bir yerdir. Biz Dünya azərbaycanlılarının təmsilçiləri olaraq buradan bir daha bəyan edirik Türk xalqı heç zaman soyqırım yapmamışlar. Soyqırım uzaq tarixdə deyil, bizim günlərdə, Xocalıda Azərbaycan türklərinə qarşı yapılmışdır və ermənilər heç şübhəsiz bunun cavabını verəcəklər!". S.Rüstəmxanlının Azərbaycanla bağlı problemləri sadalarkən xalqımızın yaşadığı dəhşətli faciələri hər dəfə də təkrar etməsi bir çoxlarına xoş gəlməyə bilər. Amma o yaxşı bilir ki, Xocalı faciəsi bəşəri bir problemdir və hər yerdə, hər vaxt xatırlanmalı, dilə gətirilməlidir. Bütün bunlar elə həqiqətlərdir ki, bu həqiqətləri hər dəfə də təkrar etməklə dünya xalqlarının diqqətinə çəkmək, yaddaşına yazmaq olur.

Dəhşətli budur ki, tək Avropanın siyasi dairələri yox, Roma papası da siyasətə qarışırsa, demək, hadisələri asanlıqla çözmək mümkün deyil. Yeri gəlmişkən, burada erməni kilsəsinin anti insani fəaliyyətini də xatırlatmaq yaxşı olardı. Erməni kilsəsinin din xadimləri (əgər onlara din xadimi demək mümkündürsə) birmənalı şəkildə qisasçılıq dəstəkləyir, erməniləri Azərbaycan üzərinə müharibəyə təhrik etməyə çalışırlar. Nə üçün, axı onlar yaxşı bilirlər ki, Azərbaycanın dəmir yumruğu birmənalı şəkildə revanşist qisasçıları atdıqları hər hansı bir addıma görə yerində cəzalandıracaq. Bunlar asanlıqla unudulan məsələlər deyil.

Bir-iki kəlimə də dünya azərbaycanlıları konqresinin əməli fəaliyyəti haqqında danışmalı olsaq, bu yöndə S.Rüstəmxanlı öz xidmətlərini xatırlamamaq ədalətsizlik olardı. S.Rüstəmxanlı yaxşı bilir ki, bu gün dünya azərbaycanlıları Türkiyəni doğma, ayrılmaz qardaş kimi qavramaqla öz problemlərini həll etmək imkanı qazanırlar. Ona görə də elə öz çıxışında birinci olaraq İstanbulun adını çəkir. Tədbirin keçirildiyi məkan olaraq bu yerin necə böyük əhəmiyyət daşıdığını xatırladır.

İndi Azərbaycanda da elə insancıqlar var ki, onlar imkan düşsən kimi Türkiyənin ələhinə boşboğazlıq etməkdən çəkinmirlər. Belələri, əlbəttə, Türkiyədə də var. Onlar unudurlar ki, xalqımızın dediyi kimi ötlə dırnaq arasına girmək mümkün deyil.

Birmənalı şəkildə Azərbaycan ordusu Dağlıq Qarabağı işğaldan azad edərkən, erməni quldurlarını torpaqlarımızdan qovub çıxarkən Türkiyənin mənəvi dəstəyini öz varlığında hiss etdi. Azərbaycan xalqı onun haqq işinə dəstək verən Türkiyə dövlətini bir milletin iki dövlətindən biri kimi tanıyır.

Azərbaycan xalqı tarixən həmişə böyük Türkiyə ilə birgə addımlayıb. Türkiyənin gücünü özünün gücü hesab edib. Hətta 1918-ci ildə baş verən hadisələrin fonunda da elə həqiqətlər var ki, bizim üçün tarixi təcrübəyə çevrilib.

Yaxşı deyirlər ki, taix təkrar olunur. Nəhayət, 2020-ci ildə də yırtıcı kimi Azərbaycanı parçalamağa hazır olan beynəlxalq qüvvələrə Türkiyə öz yerini göstərdi. Bununla da əsl həqiqəti birmənalı şəkildə hər kəsin diqqətinə çatdırdı.

Azərbaycan öz müstəqilliyini və azadlığını özü əldə edib. Bu yolda şəhidlər verib, böyük tarixi təhdidlərlə qarşılaşıb, amma yoldan dönməyib. S.Rüstəmxanlı məhz bu yolun böyük cəfakəslərindən biri kimi, Azadlıq hərəkatının liderlərindən biri kimi, tarixi yaddaşımızın əsas obrazı kimi salnaməmizdə yaşayacaq.